

MEANDER

ROK LXXVIII 2023: s. 185–188
ISSN 0025-6285
DOI: 10.24425/meander.2023.147943

KAZIMIERZ PAWŁOWSKI

ORCID: 0000-0003-0474-3330

e-mail: k.pawlowski@uksw.edu.pl

Instytut Literaturoznawstwa, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

KRONIKA KSIĄŻĄT POLSKICH*

CHRONICLE OF THE PRINCES OF POLAND

Streszczenie: Recenzja *Kroniki ksiąząt polskich*, która ukazała się niedawno w przekładzie i opracowaniu Jerzego Wojtczaka-Szyszkowskiego. *Kronika*, XIV-wieczny dokument nieznanego autora opisujący dzieje Piastów, należy do najważniejszych źródeł do poznania dziejów polskiego średniowiecza, w szczególności historii Śląska.

Słowa kluczowe: *Kronika ksiąząt polskich*; historiografia średniowieczna; polskie tłumaczenie

Summary: A review of the *Chronicle of the Princes of Poland*, translated and edited by Jerzy Wojtczak-Szyszkowski. The *Chronicle*, composed in the fourteenth century by an unknown author, presents the history of the house of Piast and belongs to the most important sources of mediaeval Polish history, in particular the history of Silesia.

Keywords: *Chronicle of the Princes of Poland*; mediaeval historiography; Polish translation

* *Kronika ksiąząt polskich*, przeł. i oprac. J. Wojtczak-Szyszkowski, Wydawnictwo i Drukarnia Świętego Krzyża, Opole 2019, 211 s.

Ten utwór jest dostępny na warunkach licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe (CC BY 4.0), która umożliwia nieograniczone korzystanie, rozpowszechnianie i kopiowanie utworu pod warunkiem odpowiedniego oznaczenia autora i źródła. Zob. <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.pl>

Kronika ksiąg polskich to kolejna publikacja Jerzego Wojtczaka-Szyszkowskiego (dalej: J. W.-Sz.): po cennym pod względem filologicznym i literackim przekładzie *Żywota Świętej Kingi Jana Długosza*¹, opatrzonym erudycyjnym wstępem naukowym na temat stylu i języka tego utworu, i następnej równie znakomitej pracy translatorskiej poświęconej średniowiecznemu dokumentowi prawniczemu, wydanemu pod tytułem *O obowiązkach osób świeckich i ich sprawach. Część szesnasta dekretu przypisywanego Iwonowi z Chartres*², otrzymujemy tłumaczenie kolejnego dzieła średniowiecznego, tym razem jednego z najważniejszych i najobszerniejszych źródeł do dziejów polskiego średniowiecza, a zwłaszcza dziejów Śląska. Chodzi mianowicie o *Kronikę ksiąg polskich*, utwór nieznanego autora, pochodzący z końca XIV stulecia.

Jak zdaje się sugerować już sam tytuł, duże znaczenie odgrywa w tym dziele kwestia polskości, a mówiąc dokładniej – kwestia poczucia przynależności do Polski ze strony ksiąg, przede wszystkim ksiąg śląskich, głównych bohaterów *Kroniki*, i związana z tym nierozzerwalnie kwestia polskości ich dziedzicznych włości, na które łakomym okiem spoglądali władcy sąsiednich krajów, zwłaszcza król Czech. J. W.-Sz. podkreślił to w swoim wstępie. Jak się okazuje, ważną rolę w historii Śląska odegrał Kościół katolicki, przede wszystkim dlatego, że od czasów zjazdu gnieźnieńskiego ziemie te stanowiły część metropolii gnieźnieńskiej. Nie sposób nie zauważyć, że wspomniana kwestia polskości Śląska i związane z tym poczucie przynależności do Polski ze strony Piastów śląskich, którzy władali tymi ziemiami (ze zmiennymi kolejami losu i z różnym skutkiem, by w końcu je utracić na rzecz Czech), stanowi specyficzne tło *Kroniki*. J. W.-Sz. w swoim wstępie wnikliwie analizuje wszystkie związane z tym problemy historyczne i polityczne, powołując się na publikacje naukowe historyków zajmujących się historią Śląska, a zwłaszcza sprawą jego polskości. We wstępie J. W.-Sz. czytelnik znajdzie ponadto ciekawe informacje naukowe na temat samego tekstu *Kroniki*, jej specyficznego języka i stylu, a także profesji jej domniemanego autora.

Kronika ksiąg polskich w tłumaczeniu i opracowaniu J. W.-Sz. jest niezwykle wartościowym dziełem naukowym, które zainteresuje historyków, badaczy i miłośników średniowiecznych dziejów Polski, a szczególnie dziejów Śląska. Jest to praca bardzo cenna

¹ J. Wojtczak-Szyszkowski, *Żywot Świętej Kingi Jana Długosza. Studia nad językiem i stylem*, Perła, Paprotnia 2004.

² *O obowiązkach osób świeckich i ich sprawach. Część szesnasta dekretu przypisywanego Iwonowi z Chartres*, wstęp i przeł. J. Wojtczak-Szyszkowski, WSHiP im. R. Łazarskiego, Warszawa 2009.

także z tego powodu, że w swej wersji oryginalnej była dotychczas mało znana poza wąskim kręgiem uczonych specjalizujących się w historii polskiego średniowiecza. Trzeba dodać, że przekład *Kroniki*, pomimo trudności, jakich z wielu powodów nastęrczał język oryginału, cechuje się pięknym, literackim stylem, zachęcającym do lektury.

Autor *Kroniki ksiąg polskich*, jak pisze J. W.-Sz., pozostaje nieznany. W kręgu uczonych domniemywa się, że mógł być nim bliżej nieznany kanonik kolegiaty w Brzegu, Piotr z Byczyny (według jednych badaczy Polak z pochodzenia, według innych Niemiec). Nie jest to pewne. W każdym razie język *Kroniki*, styl i słownictwo wskazują, że była to najprawdopodobniej osoba duchowna. Według Zygmunta Węclewskiego, który przygotował tekst *Kroniki* do wydania w trzecim tomie *Monumenta Poloniae Historica*³, została ona napisana między r. 1382 a 1398, a jej autor był z pochodzenia Niemcem. Węclewski podkreśla jednocześnie sumiennosc autora *Kroniki* i jego starania o rzetelnosc historyczną⁴.

Treść *Kroniki* świadczy, jak słusznie pisze we wstępie J. W.-Sz., „o pewnej już perspektywie historycznej autora, który zdaje sobie sprawę, że jego możliwości dotarcia do wielu źródeł są ograniczone, a jednocześnie stara się, w miarę tych możliwości, spojrzeć na przeszłość dając jej własną ocenę, co odróżnia go od prostych informacji annalistów” (s. 13). Dzieło to wnosi bardzo dużo do naszej wiedzy o średniowiecznej historii Polski i Śląska. Dla potwierdzenia tego zdania, J. W.-Sz. przytacza opinie wybitnych badaczy polskiego średniowiecza takich jak Roman Grodecki i Jan Dąbrowski, którzy wysoko oceniają walory *Kroniki* jako historycznego źródła. Niezależnie od swojej wartości w tym zakresie i niezależnie od walorów naukowych nowego opracowania, *Kronika ksiąg polskich* może zainteresować także zwykłego czytelnika, który oprócz informacji i treści czysto historycznych znajdzie w niej wiele podań, baśni i legend. Wspomnijmy jeszcze, że *Kronikę* uzupełnia historia biskupstwa wrocławskiego, podana w formie swoistego katalogu biskupów, który poprzedza opis powodzi z r. 1501.

Kończąc, trzeba wyrazić uznanie dla pracy J. W.-Sz. Dzięki jego znakomitemu tłumaczeniu i naukowemu opracowaniu *Kronika ksiąg polskich* stanowi przede wszystkim nieocenione źródło informacji dla wszystkich zainteresowanych historią Polski, ale znajdują w nim coś dla siebie również miłośnicy tajemnic i różnych ciekawostek historycznych z naszej zamierchłej przeszłości, zwłaszcza że, jak już o tym wspomniano, są one przekazane wspaniałą, literacką polszczyzną, nawiązującą, jak przystało tego typu dziełom, do języka średniowiecznych kronik.

Argumentum

Censura Chronicae principum Poloniae, nuper a Georgio Wojtczak-Szyszkowski Polonice versae et commentario instructae.

³ *Kronika ksiąg polskich*, wyd. Z. Węclewski, [w:] *Monumenta Poloniae Historica*, t. III, Lwów 1878. s. 423–578.

⁴ *Ibid.*, s. 423–424.

Bibliografia

- Kronika książąt polskich*, wyd. Z. Węclewski, [w:] *Monumenta Poloniae Historica*, t. III, Lwów 1878. s. 423–578
- Wojtczak-Szyszkowski, J., *Żywot Świętej Kingi Jana Długosza. Studia nad językiem i stylem*, Perła, Paprotnia 2004
- Wojtczak-Szyszkowski, J. (wstęp i przeł.), *O obowiązkach osób świeckich i ich sprawach. Część szesnasta dekretu przypisywanego Iwonowi z Chartres*, WSHiP im. R. Łazarskiego w Warszawie, Warszawa 2009
- Wojtczak-Szyszkowski, J. (przeł. i oprac.), *Kronika książąt polskich*, Wydawnictwo i Drukarnia Świętego Krzyża, Opole 2019